

ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Л. Н. ГУМИЛЕВА АТЫНДАҒЫ
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ
Л. Н. ГУМИЛЕВА

АСТАНА, ҚАЗАҚСТАН
14 СӘУІР 2023 ЖЫЛ

АСТАНА, КАЗАХСТАН
14 АПРЕЛЯ 2023 ГОД

"ОМАРОВ ОҚУЛАРЫ: ХХІ
ҒАСЫРДЫҢ БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ
БИОТЕХНОЛОГИЯСЫ" АТТЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ
ФОРУМНЫҢ БАЯНДАМАЛАР
ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
МЕЖДУНАРОДНОГО НАУЧНОГО
ФОРУМА "ОМАРОВСКИЕ ЧТЕНИЯ:
БИОЛОГИЯ И БИОТЕХНОЛОГИЯ
ХХІ ВЕКА"

УДК 57 (063)
ББК 28.0
Ж 66

Жалпы редакцияны басқарған т.ғ.д., профессор Е.Б. Сыдықов
Под редакцией д.и.н., профессора Е.Б. Сыдыкова

Редакция алқасы:
Редакционная коллегия:

Ж.К. Масалимов, А.Б. Курманбаева, А.Ж. Акбасова, С.Б. Жангазин, Н.Н. Иқсат.

«Омаров оқулары: ХХІ ғасыр биология және биотехнологиясы» халықаралық ғылыми форумының баяндамалар жинағы. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2023. – 298 б., қазақша, орысша, ағылшынша.

Сборник материалов международного научного форума «Омаровские чтения: Биология и биотехнология ХХІ века». – Астана. Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, 2023. – 298 с., казахский, русский, английский.

ISBN 978-601-337-847-3

Жинақ «Омаров оқулары: ХХІ ғасыр биология және биотехнологиясы» атты халықаралық ғылыми форумына қатысушылардың баяндамаларымен құрастырылған. Бұл басылымда биология, биотехнология, молекулалық биология және генетиканың маңызды мәселелері қарастырылған. Жинақ ғылыми қызметкерлерге, PhD докторанттарға, магистранттарға, сәйкес мамандықтағы студенттерге арналған.

Сборник составлен по материалам, представленным участниками международного научного форума «Омаровские чтения: Биология и биотехнология ХХІ века». Издание освещает актуальные вопросы биологии, биотехнологии, молекулярной биологии и генетики. Сборник рассчитан на научных работников, PhD докторантов, магистрантов, студентов соответствующих специальностей.

УДК 57
ББК 28
О-58

©Коллектив авторов, 2023
©Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, 2023

28. Зинина О. В., Жакслыкова С. А., Солнцева А. А., Чернева А. В., Ребезов М. Б. Полуфабрикаты мясные рубленые с ферментированным сырьем. Технология и товароведение инновационных пищевых продуктов. 2012. № 3. С. 19–25.

УДК 618.177

РЕПРОДУКТИВТІ ЖАСТАН АСҚАН ӘЙЕЛ АДАМДАРДАҒЫ БЕДЕУЛІКТІ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Болат Лаура Болатқызы, Ильдербаева Гульжан Оралбековна

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
laura.bolat@list.ru

Кіріспе. Егде жастағы әйел жасы маңызды әлеуметтік және клиникалық мәселе болып табылады. Қазіргі уақытта бала тууды кейінге қалдырған әйелдердің үлесі, әсіресе батыс қоғамдарында айтарлықтай өсті. Себептер әйелдердің білім деңгейі мен жұмыспен қамтылуының жоғарылауына, мансаптық мақсаттарға байланысты болуы мүмкін, жоғары тиімді контрацепция стратегиялары, ата-ана болуды қолдау үшін әлеуметтік ынталандырудың жетіспеушілігі және ЭКҰ жасына байланысты бедеуліктің табиғи төмендеуін өтей алады деген кең таралған және жаңылыстыратын идея. ЭКҰ-ның шешуші әсері туралы қате түсінік білімнің жетіспеушілігімен де, оның танымалдылығының артуымен де байланысты. Бұл тенденция жүкті болғысы келетін 35 жастан асқан әйелдер санының өсуін, атап айтқанда, егде жастағы әйел жасындағы науқастарды қарастыру үшін шекті жасты бақылайтын құнарлылық мамандары үшін қиын міндет болып табылады. Мұндай шек негізінен генетикалық фонға негізделген: 35 жастан асқан әйелдер менопаузаға дейін 40 жастан асқан кезде эмбриондық анеуплоидия жиілігінің бастапқы деңгейден 30% - дан 90% - ға дейін күрт өсуін бастан кешіреді. Сонымен қатар, әйелдің репродуктивті әлеуетіне көптеген басқа факторлар да әсер етуі мүмкін, оларға: қалқанша безінің қызметі, қан ұюының бұзылуы, хламидиоз инфекциясы, фаллопиялық түтіктердің өткізгіштіктерін болдырмауға түрлі зерттеулер ұсынылады [1].

Донорлық жұмыртқаларды қолдану. Егер әйел өз жұмыртқасымен мүлдем жүкті бола алмаса, онда оған тек донорлық жұмыртқа қалады. Бұл оның бірінші таңдауы болмаса да, бұл өте жақсы нұсқа. Донорлық жұмыртқасы бар ЭКҰ арқасында балалар да, ата-аналар да жақсы бейімделген және өз өмірлеріне толық қанағаттанған. Шын мәнінде, бұл керемет нәтижелер табиғат пен тәрбие туралы даулы пікірталаста ата-ана тәрбиесі айқын жеңімпаз екеніне сендіреді. Оның жиі түсінбеуінің себебі, баланың бойында қалыптасқан мінез болып көрінетін нәрсе өмірдің алғашқы екі-үш жылында ата-аналармен ерте қарым-қатынастың нәзік нәтижесі болып табылады.

Баланың мінезі, тұлғасы, интеллектісі және тіпті үйлестіру моторикасы алғашқы бірнеше ай мен жылдағы ата-аналармен эмоционалды байланыс пен күрделі қарым-қатынасқа байланысты. Яғни донорлық жұмыртқаларды алуға тура келетін жұптар, олардың жұмыртқалары таусылғандықтан, жалғыз қалмау үшін. Донорлық жұмыртқалар олар үшін тамаша нұсқа болып табылады. Зерттеулер көрсеткендей, донорлық жұмыртқалары бар ЭКҰ сәттілік деңгейі 70-80% құрайды. Бұл донорлық жұмыртқалардың 70-80% - ы сау және тасымалданатын эмбриондарды дамытатынын білдіреді [2].

Кейде ерлі-зайыптылар ЭКҰ бағдарламаларында эмбриондардың көп мөлшерін алады. Бір немесе бірнеше бала туылғаннан кейін пайдаланылмаған эмбриондар

қалады. Содан кейін пациенттер өздерінің болашақ тағдырларының үш сценарийін таңдай алады.

Бірінші: қайта өңдеу. Бұл опцияны қабылдау моральдық тұрғыдан қиын, бірақ генетикалық тұрғыдан пациенттер мен олардың балалары үшін қауіпсіз, өйткені ол имбридингті болдырмайды.

Екінші сценарий: клиниканың пайдасына өтеусіз бас тарту. Содан кейін бұл эмбриондар жағдайына клиниканың этикалық комитеті мұқият қарайтын пациенттерге ақысыз беріледі. Тарату толығымен жасырын түрде жүреді. Әдетте донорлық эмбрион аналық без қоры жоқ жалғыз әйелдерге беріледі. Бұл эмбриондардың балалар үйінің бір түрі, ол сізге ана болу бақытын алуға мүмкіндік береді, оның тақырыбы толық донорлық бағдарламаға (донорлық жұмыртқа, донорлық сперматозоидтар, ЭҚҰ бағдарламасы) тапсырыс беруге қаржылық мүмкіндік жоқ.

Үшінші сценарий: сақтау ақысы. Пациенттер бірінші немесе екінші сценарийді таңдаудан тартынғанша шексіз төлей алады. Көбінесе олар эмбрионды жою мен беру арасында ұзақ уақыт ауытқиды [3].

Профилактика. Маңызды міндеттің бірі-болашақ ұрпақ үшін алдын алу. Тамақтану, жаттығу, темекі шегу және нашақорлық сияқты өмір салты факторларының репродуктивті қабілетке айтарлықтай әсер етуі мүмкін екендігі туралы дәлелдер көбейіп келеді. Сонымен қатар, жас популяцияларда, соның ішінде жасына байланысты құнарлылықтың төмендеуін елемейтін немесе бағаламайтын медициналық студенттер мен медицина қызметкерлерінде білімнің жоқтығы кеңінен көрсетілді. Қартаю мен өмір салтының болашақ ұрпақтың құнарлылығына әсері туралы хабардарлықты арттыру бедеуліктің өсіп келе жатқан таралуын шектеудің негізгі әлеуметтік стратегиясын білдіреді. Бедеулік мәселесіне және оның шектелуіне/алдын алуға өмір салтын қоса алғанда, пәнаралық тұрғыдан қарау керек. Оң және теріс әдеттер босанғанға дейінгі кезеңде және жаңа туған нәрестенің өмірінің алғашқы 2 жылында одан да маңызды [4, 5].

Қорытынды

- Шамамен 40 жастан асқан кезде, егер әйел табиғи жағдайда балалы бола алмайтын болса, оның донорлық жұмыртқаларға жүгінуге мүмкіндігі бар.
- 35 жастан асқан әйелдер жүктіліктің сәтсіз әрекетінен кейін 6 айдан кейін немесе клиникалық көрсеткіштер болса, ертерек жедел тексеруден және емдеуден өтуі керек.
- 40 жастан асқан әйелдер дереу тексеруді және емдеуді қажет етеді.
- Жастарға жүктіліктің маңыздылығы туралы білімді толықтыруға әлеуметтік және медицина жағынан мағлұмат берілуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. F. M. Ubaldi , G. Fabozzi, R. Venturella. Advanced Maternal Age in IVF: Still a Challenge? The Present and the Future of Its Treatment // *Frontiers in endocrinology*. – 2019. – Т. 10. – С. 94.
2. Sherman J. Silber, M.D. IVF for Women over 40 // *Infertility Center of St. Louis*. – 2023. – С. 19-20.
3. В. Локшин, Ш. Карибаева. Пять минут или технология счастья // *Москва: Эксмо*. – 2021. – С. 272.
4. P. Nicole, M. Edgar. Female age and assisted reproductive technology // *Global Reproductive Health*. – 2018. – Т. 3. – №. 2. – С. e9.
5. The American College of Obstetricians and Gynecologists Committee on Gynecologic Practice. Female Age-Related Fertility Decline. - 2014. – Т. 123. - №. 589. – С. 19-21.